

dalomban. A középosztály látkörében a repatriálás tragédiája válik a transzilvániai metamorfózis legjellemzőbb tünetévé s a zsidóság kiválása a magyar polgárságból „nemzeti csapás“, melyre a cikkírók minduntalan visszatérnek.

Az anthológia a legtöbbet ott nyújtja, ahol a polgári tárgykör egybeesik a nemzeti tárgykörrel: az egész magyarság problémájával. A nemzeti kultúra tárgykörére gondolunk. Az egész kisebbségi magyarság európai értelemben vett szellemi kulturáját eddig a magyar polgárság és középosztály adta s így mindenütt, ahol ennek a kulturának a változásairól van szó, a cikkíró tulajdonképpen egyetemes nemzeti problémát érint. Ilyen értelemben beszél *Mikes Imre* általában a magyar sajtó maradiságáról, szemléletes táblázatot közölve 29 transzilvániai magyar (köztük magyarnyelvű zsidó) napilap politikai irányáról. *Jánosics Jenő* beszámolója a transzilvániai magyar színjátszás küzdelmes történetéről az egész kisebbségi magyarság kulturális önvédelmét szimbolizálja. *Kómvics Lajos* is a transzilvániai magyarság egyetemes tárlataiba méretezheti hatásos mondanivalóját „a transzilván történelmi szükségszerűség és materiális erők“ kifejeződéséről a képzőművészetben. A nemzet és a kultúra valóságos viszonya azonban csak *Gaal Gábor* irodalomtörténeti tanulmányában válik tudatossá: megnyílik „a romániai magyarság és a romániai magyar irodalmi megnyilvánulás közötti távolság“ s a kisebbségi magyar polgárság kasztszellemeinek bírálója az irodalmi megnyilvánulástól *azonosulást* követel a hozzátartozó — nagy átalakuláson keresztül — nemzetiséggel.

„Az eltelt idők mindinkább eltértek az 1918.-i kifejezetten demokratikus korszakemtől“ — állapítja meg *Szeghő Imre* jogtörténeti cikkében. Ugy gondoljuk, hogy Transzilvánia metamorfózisa csakis ehhez a demokratikus korszakhoz való visszatérés alapján írható meg maradéktalanul.

(*Balogh Edgár*)

EGY SCHUBERT REGÉNY. A Beethoven utáni idők zenéje — mint ismeretes — teljesen a romanticizmus jegyében áll, sőt utolsó korszakában már maga Beethoven is a romanticizmus előfutárának tekinthető. Az *Eroica* komponálásakor Beethoven véglegesen szakít Haydn és Mozart hagyományaival s nem sokkal halála előtt a százszázalékosan romantikus Schubertről úgy vélekedik, hogy „megvan benne az isteni szikra“, pedig a klasszicizmus másik nagy képviselője — Goethe — még válaszra sem érdemesíti a néhány versét megzenésítő Schubertet. Viszont Beethoven romanticizmusa egészen más, mint a későbbieké. Beethoven nem túlozza azt a fájdalmas hangsúlyt, ami oly erőre kap a romantikusoknál s míg a romantikusok reménytelen meghasonlottak, addig Beethoven minden akkordja erőtől duzzad; Beethoven hisz, míg utódai csak álmódoznak.

Schubert első nagy sikere a Beethoven halála utáni évben következik be. 1928 március 26.-án tartott bécsi koncertjén a közönség minden számot megujrúz: a romantika meghódította a „zene városát“. Kevéssel ezután Schubert dalait egész Európa énekli s ezrek és ezrek élvezik szimfóniáit, zongoradarabjait. A kor filiszterei ájuzdoznak Schubert lágy dallamaiért s a „Lied“-ek a Metternich korabeli nyárspolgári érzegősség kifejezőivé lettek, holott valamennyi Lied őszinte, igaz érzésből fakadt, hisz Schubert korántsem szentimentális nyárspolgár, hanem melankólikus hajlamu romantikus. Melankóliája természetéből s élete viszontagságaiból származik. Schubert gyenge, akaratnélküli ember, aki bensőséges, szemérmes természetével ügyetlenül áll a reális élet forgatagában. Ugyanakkor gyerekesen naiv, hiszékeny, ami bűnnek számít egy anyagi és önző társadalomban. Érthető, ha menekült a materiális valóság

elől álomvilágába. Csak ott érzi magát igazán otthon a melódiáival. Ereje nincs harcászálni a társadalom visszáságával, melyek guzsbakötötték és fojtogatták talentumát. Ezért burkolózik a bohémság palástjába. Könnyedén vesz mindent, viszont nem sokáig bírta. Összeroppan, meghasonlott s végül teljesen letört. A nyomor, mellőzés és megaláztatás felőrlik. Az a kb. 600 dal és más szerzemény, ami utána maradt, távolról sem meríti ki zsenijét. „Nagy kincs veszett el Schubertben, de még nagyobb igéretet“ — mondja sirja előtt *Grillparzer*. Életében majdnem minden befejezetlen, mint a megható, de kissé titokzatos hangulatu „befejezetlen szimfónia“. Schubert élete izzig-vérig romantikus sors. Az olyan ember végzete nehezedik rá, aki nagyon érzékeny természetű születik, aki a legfinomabb érintésekre rezonál, de szerencsétlen, mert olyan korban él, amikor a pénzeszsákokat többre becsülik a művészi alkotásnál s az emberi szabadság felett Metternichék öröködnék, benne viszont nincs elég erő a társadalmi igazságtalanságok elleni küzdelemre... Ennek a rövid, de tragikus életnek a regényét tartalmazza *Gyomai Imre* és *Manier Stéphane* nemrég megjelent könyve: *La Vie tendre et pathétique de Franz Schubert*. (Les Editions de France Paris). A regény írói minden, Schubert hányatott életére vonatkozó adatot összegyűjtöttek. A könyv elevenen idézi, mint dobálják az események Schubertet s mint játszik az élet vele. Látjuk felmorzsolódását és letörését a férfinek, aki a művészetért rajong egy neki nem megfelelő társadalomban, ahelyett, hogy pénzszerzésre vetné magát. Kiderül mennyire hatnak a gazdasági erők a művészetekre, ha nem is pozitív értelemben, de úgy, hogy az anyagi eszközök hiánya megsemmisít neki egy zseniális alkotást, amik nem tudnak megszületni, mert az étellel folytatott küzdelemben a művész összeroppan s nincs ereje az alkotáshoz. A regény aprólékosan rámutat az okokra, melyek tragikussá és szerencsétlenné tették Schubert életét. Viszont szerzők talán kissé elmerültek az örvényben, ami a legtöbb életrajz-regény íróit fenyegeti. A sok adat között elmosodik az élő, gondolkodó, cselekvő, érző ember, akiért minden történik s akiért a mű-íródik. Gyomai s Manier Schubert-könyvében megkapunk majd minden adatot, ami Sch. életére vonatkozik, valahogy azonban az a benyomásunk, hogy az írók kívülről adják hősüket, szinte tárgyiasan ragadják meg s az adatokból elszáll az élet. S még egy: mintha a könyv hangja sem volna elég lírai, elég „intuitív“ ahhoz, hogy Schubert személyét a meghatás eszközeivel benső élményünkbe tegye.

Schubert élete a XIX. század első évtizedeiben folyik. A kor Napoleon és bukása, a Szent Szövetség és Metternich kora. Transzilvániát ekkor rázkódtatja meg Avram Iancu lázadása. (Ennek nyomát meg is találjuk a könyvben: Schubert egyik költő barátja verset ír Varga Katalinról.) Érdekes megfigyelni, hogy szerzők milyen eszközökkel adják a történelmi milieut. És pedig: kiragadnak egy-egy jelenetet a politikai történelemből s valamelyik személyükkel kapcsolatba hozzák, így pl. Grob Tenéz egy parkban látja hintóban elvágtatni a „római királyt“. Vagy: a bécsi kongresszus úgy vonul be a könyvbe, hogy egy angol kiküldött bekerül a Schubertianerek körébe s egy estét tölt velük. Ennél a módszerrel ismerjük a környezet- és idő-rajz finomabb és hatásosabb módját is, mely mintegy a sorok között adja a kor életét, nem pedig a politikai történelem egyes jelenetei segítségével. A regényben több olyan valóban karakterisztikus jellem és személy akad, akik önmaguk által szüggerálják a kor szellemét. Így a Schubertianerek, az öreg Schober, Schubert apja és mások.

A két író jó szolgálatot tesz könyvével, miután Schubert életét eddig nagyon hamis színekben ismerte az olvasóközönség. (*Bekényi István*)